

Liebladet

Nr19 Mars 2017

Ängarna - en del av vårt kulturarv

Biologiskt kulturarv

Överallt där människor har levt har vi påverkat växtligheten. De spår av äldre brukande som finns kvar en tid är en del av kulturarvet – ett biologiskt kulturarv.

För att kunna tolka det biologiska kulturarvet behöver man både förstå hur olika växter påverkas av sin miljö och vilken typ av mänsklig aktivitet som kan ha förekommit i området.

Det biologiska kulturarvet förekommer i olika skalor - från floran (sammansättningen av arter) på en plats ner enskilda växtindivider.

Flora/vegetation

Genom årlig slåtter och bortförsl av det avslagna gräset påverkas artsammansättningen. Växter som är dåliga på att konkurrera men bra på att ta tillvara näring under knappa förhållanden gynnas medan

stora, snabbväxande arter hålls tillbaka av slåttern. Det är därför ängarna ofta är väldigt artrika med många olika arter tätt tillsammans. Ängsfloran är därmed ett levande kulturarv som är beroende av fortsatt hävd för att bevaras. När hävden upphör tar enskilda storvuxna arter som älggräs, hundkex och midsommarblomster snabbt över och konkurrerar ut de mindre och känsligare ängsväxterna.

Även växter som har samband med åkerbruk kan vara ett kulturarv. Ängsklockan är trots sitt namn ingen ängsväxt. Den kom troligen hit med fröblandningar som användes i lindbruket, en tidig form av växelbruk som bedrevs i delar av Dalarna och Bergslagen under 1700- och 1800-talet. Ängsklockan är alltså ett biologiskt kulturarv från denna speciella typ av åkerbruk..

Arters anpassning

Slåttern har också påverkat enskilda arter så att individer som blommar tidigt eller sent på året har gynnats. Ett exempel är fältgentiana som har en tidigt blommande variant som hinner blomma och sätta frön innan den traditionella tidpunkten för slåtter i månadsskiftet juli-augusti och en variant som blommar senare.

Enskilda växtindivider

Ibland, kanske särskilt när det gäller träd som ju är långlivade, kan man utifrån en enskild växtindivids utseende få en ledtråd till äldre brukande. Vidkroniga träd och förekomst av stora buskar indikerar att marken varit ljus och öppen under en längre tid.

Förr var lövtäkt mycket vanlig. Träd som hamlats får ett särpräglat utseende (se omslagsbilden). När man hittar sådana träd inne i skogen kan man dra slutsatsen att detta var en öppen ängsmark när trädet hamlades.

Liebladet ges ut av Länsstyrelsen i Dalarnas län inom projektet Ett rikt odlingslandskap.

Foto i där inte annat anges: Märta Ohlsson. Omslagsbild (beskuren): Anders Janols

Prenumeration är gratis. Meddela om du vill ha bladet per e-post istället för en tryckt tidning.

Tipsa gärna andra som du tror är intresserade! Hör även av dig om du inte vill ha fler nummer.

Redaktör: Märta Ohlsson, tfn 010-225 02 58, e-post marta.ohlsson@lansstyrelsen.se

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

Forts.

Granar som utsatts för upprep-
pat bete när de var unga och
då hade ett "bonsailiknande"
utseende har som stora träd
kvar ett minne av denna
period i form av en tät kjol av
smågrenar vid basen.

Seder och praktiska kunskaper

Den del av vårt kulturarv som
inte består av föremål,
byggnader, eller biologiskt
kulturarv utan av seder och
praktiska kunskaper brukar
ibland kallas ett *immateriellt
kulturarv*.

Kunskaper om hur man slipar
en lie, hur man sätter upp en
hässja för att få bra kvalitet på
höet och vad man ska tänka på
när man letar material till en
ny hässja eller gårdsgård är
bara några exempel på sådant
som var nödvändigt i det äldre
jordbruket och som är en del
av vårt kulturarv. Ett arv som
förs vidare genom att den äldre
generationen lär den yngre och
som Länsstyrelsen i viss mån
försöker hjälpa till att sprida
genom att ordna kurser i bland
annat lieslätter och tillverk-
ning av hässjor.

Läs mer

I Riksantikvarieämbetets serie
Vårda väl finns idag åtta
skrifter på temat biologiskt
kulturarv. I serien ingår bland
annat skrifterna

- Bondeskog
- Träd och buskar
- Fäboddar och fäbodskogar.
- Gamla trädgårdsväxter –
Nyttans och nöjets
biologiska kulturarv
- Växter och vegetation som
biologiskt kulturarv

På ämbetes hemsida finns
alla bladen som pdf-filer
www.raa.se/vardaval

Kurser på gång!

Bygg en hässja

Lördag 6 maj i Dala-Floda kl 8-16

På förmiddagen bygger tillsammans en
hässja. Odens Olle Eriksson går igenom hur
man går tillväga och vad man ska tänka på
när det gäller virkesval, dimensioner m.m.
Efter medhavd lunch tar Wolfgang Immler
över som handledare när ni själva får
tillverka en hässja att ta med hem.

Ingen kursavgift.

Anmälan senast 28 april via kalendern längst ner till höger på
Länsstyrelsens webbplats startside

www.lansstyrelsen.se/dalarna

Lien och lieslätter - med flera kurser

Planering av flera kurser pågår. Preliminärt kommer en kurs
om lien och lieslätter att genomföras i Grangärde Hästberg.
Du hittar den kursen och andra kurser i kalendern på
Länsstyrelsens webbplats (se ovan) när det är klart med tid och
plats.

Filmtime!

**"Lieslätter och traditionell
hässjning i Orsa"**

Förra sommaren anordnade
nätverket Svenska kultur-
landskap en workshop i Orsa
om lieslätter och hässjning.
Hantverkslaboratoriet vid
Göteborgs universitet filmade
under workshopen. Filmen
som är ca 11 minuter lång och
finns på Youtube och en länk
finns under Lantbruk &
Landsbygd/Rådgivning och
kurser på Länsstyrelsens
webbplats

www.lansstyrelsen.se/dalarna

B

Vem tycker du ska bli årets ängsbrukare i Dalarna och få silverlien 2017?

Slätterängarna hör till de mest artrika och arttäta markerna vi har. Ängarna har ett stort biologiskt värde och är en viktig del av vårt kulturarv. De är helt beroende av årlig skötsel. För att uppmärksamma detta viktiga arbete och sporra till fortsatta insatser delar Länsstyrelsen ut silverlien till Årets ängsbrukare i Dalarna.

Enskilda personer och föreningar som sköter en eller flera slätterängar med höga biologiska och kulturhistoriska värden i Dalarna kan nomineras.

Nomineringen ska innehålla:

- Den/de nominerades namn
- Vilken äng din kandidat sköter
- Motivering till varför din kandidat förtjänar priset
- Ditt eget namn, adress och telefonnummer

Vinnaren utses av en jury med representanter från Länsstyrelsen, Naturskyddsföreningen, Dalarnas fornminnes- och hembygdsförbund och LRF.

Senast den 20 april behöver vi ha ditt förslag till pristagare

Adress: Länsstyrelsen i Dalarnas län,

Märta Ohlsson,

791 84 Falun.

E- post: marta.ohlsson@lansstyrelsen.se

20030979